

Piet Geesteranus soldaat van Napoleon

Guus Maas Geesteranus

Pieter Willem Arnoldus Geesteranus (1791-1812), zoon van Reyer Geesteranus (advocaat/notaris te Delft) en Johanna Cornelia Boers was dienstplichtig soldaat bij het 2^e regiment Hollandse Lansiers van de Keizerlijke garde van Napoleon. Door hun scharlakenkleurige uniform werden zij de rode lansiers genoemd.

Afbeelding 1 - Regiment Hollandse Lansiers van de Keizerlijke Garde van Napoleon

Keizer Napoleon Bonaparte had in 1810 een eind gemaakt aan het Koninkrijk Holland onder Lodewijk Napoleon en het ingelijfd bij Frankrijk. Voor 1810 bestond de Hollandse krijgsmacht uit vrijwillige beroepssoldaten, voor een belangrijk deel uit buitenlanders, vooral Duitsers. Napoleon wilde graag zo veel mogelijk van deze buitenlanders vervangen door Nederlanders, om de homogeniteit binnen de eenheden te vergroten. Per decreet voerde hij de dienstplicht in. De Hollandse dienstplichtigen begonnen hun loopbaan vaak met tegenzin. Het was niet voor niets dat Lodewijk Napoleon jarenlang had geweigerd in Holland de dienstplicht in te voeren. Hij wist dat zijn volk niet gedwongen ten strijde wenste te trekken. Zijn plan om weeskinderen naar een militaire kweekschool te sturen, had in sommige steden zelfs tot oproer geleid. Napoleon had met dat soort Nederlandse gevoeligheden niks te maken.

De loting ging van start in 1811 en de ongelukkigen die een lot trokken, dat hen verplichtte dienst te nemen, konden hieraan alleen nog maar ontsnappen door iemand te betalen om hun plaats in te nemen, Wie geen geld had voor een remplacant had maar korte tijd om zijn oude leven gedag te zeggen. Op 11 april moest iedereen zich melden bij het depot van zijn eenheid.

Met nog een aantal extra lichten kon de keizer in één jaar tijd meer dan 10.000 Nederlanders aan zijn strijdmacht toevoegen.

Ondanks afspraken over het continentale stelsel, een tegen de Britten gerichte handelsoorlog, hervatte Rusland in 1811 de handel met Groot-Brittannië. Hiertegen protesteerde Napoleon. Toen tsaar Alexander I niet naar deze protesten luisterde, verklaarde Napoleon in 1812 de oorlog aan Rusland.

Het 2^e Regiment Lansiers, waartoe Piet Geesteranus behoorde, lag in Versailles in garnizoen en in de nacht van de 10^e op de 11^e februari 1812 vertrok het uit die plaats om de tocht naar Rusland te ondernemen. Hieronder volgt de eerste brief aan zijn zuster Carolina (1781-1829, in een tweede huwelijk getrouwd met Volkert Cornelis van de Sleyden):

Preussmünden, den Maart 1812

Beste Carolina, dit is de eerste soldaatbrief die gij van mij krijgt, gij zult zekerlijk van Piet (?) gehoord hebben dat ik was afgemarcheerd en te Bruxelles was gearriveert alwaar wij 10 dagen stil gebleven zijn, en waar ik mijn paard heb agtergelaten uit hoofde hij ziek was; daar heb ik een oude stijve knol gekregen waarmede ik reeds drie maal ben gevallen, doch zonder mij erg te blesseeren en nu is hij een weinig gedrukt op de schoft, zoodat ik nu van Lubeck tot Brunswijk moet te voet loopen en de weegen zijn hier zoo slecht dat men tot aan de knieën er door marcheert, men vind hier en daar stukken van kanonnen en leegerwagens die aan stukken zijn gebroken, het volk dat hier doortrekt en reeds doorgetrokken is, is onnoemelijk; er zijn hier reeds burgers uit de steden gevlugt, die alle dagen 16 en 17 man in quartier kreegen, ons regiment treft het goed wij zijn altijd bij de boeren en niets als de Generale Staf en eene Compagnie blijft in de steeden en dat gaat elke Comp op zijn beurt; dat wij altijd bij boeren leggen, maakt dat ik niet veel gelegenheid heb te schrijven, want wij leggen altijd met 8 à 9 man en dan moet men op zijn spullen passen, en buitendien weeten de boeren hier te land haast niet wat papier en pennen zijn; ik ben tot nog toe zeer gezond maar vol zweeren en etterbuilen, van al het spek en de spekkoeken en de slegte genever. Van daag ben ik bij een goede boer met ons 8, die had ook pen en inkt gelijk gij ziet, maar het is ook de Burgemeister van de Bauerschaft. Nu zal ik u eens vertellen hoe onverwagd het marcheeren is opgekomen; ik had permissie om Zaterdag en Zondag naar Parijs te gaan, hetwelk ik dan ook deed met oogmerk om de 400 francs te gaan halen, ik was 's avonds bij Franconie geweest en zoo alwijder met nog twee veliten (behorend tot de lichte cavalerie), den anderen dag zijnde Zondag amuseerden wij ons voortreffelijk en gingen niet voor des avonds om 8 uren naar huis en arriveerden om 10 uren te Versailles, nauwelijks was ik het rijtuig uit om de Caserne te gaan of men zeide ons dat alle de Velitens reeds in hunne Compagnie waren ingedeeld en met pak en zak naar de zelve vertrokken waren; dat viel mij op het lijf als een donderslag, ik liep gezwint op mijn kamertje, waar ik met een Franschman sliep, maar dat er lief uit, daar lag alles onderste boven en door elkander, ik pakte de spinten bij malkander zoo goed ik konde en pakte mijn mantelzak met 2 hemden, 3 halsdoeken en 2 zakdoeken, de roode ordenansbroek en zoo verder, daarna kleede ik*

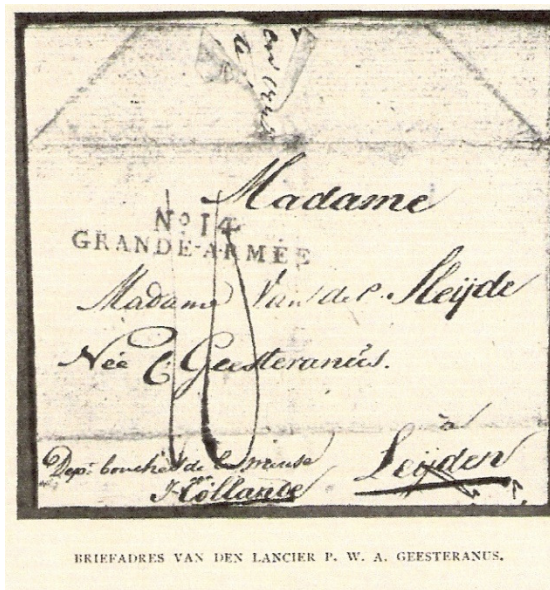
mij in marschtenu terwijl dit alles geschiede, zeide men mij dat het regiment om 12 uuren 's nagts op de Avenue de St Cloud moest gearrangeerd staan, met dit alles was het reeds 11 uuren, ik gezwint in de stal. Waar nog eenige paarden stonden van velitens die tehuis bleven, en de zaadels over de grond, nu wilde ik gezwint mijn paard opzadelen, dog men was zoo goed geweest en had mij hetzelfde met stang en al weggenomen, nu nam ik het eerste zadel het beste, maar daar manqueeerde bij naar alles van, zoodat het ... 12 uren was voor mijn paard in orde... Voordat ik was opgesteegen en afgemarcheerd was het een uur en het regiment was lang weg; ik ontmoete nog twee lancers en wij hadden hun binnen het uur ingehaald, dien dag hebben wij een dubbelde tappe gemaakt en kwamen doordat wij een verkeerde weg waren ingeslagen met compagnie eerst om 4 uuren 's middags in quartier; zoo zijn wij de ordinaire route naar Brussel gemarcheerd daar van daan zijn wij te Wesel over de Rhijn getrokken, toen op Munster, Ossenabrug en nu zijn wij te Preussmünden en gaan over Brunswijk en Hannover naar Maagdenburg, verder is de route niet bekend, maar zal hem u naader opgeeven, men zegt dat den 7den van deeze maand den oorlog is gedeclareerd; ik heb geen arrangemente met Slingerland kunne maken, maar heb dog nog 78 francs, ik hoop in Maagdenburg een ander paard te krijgen. Oom Piet heeft mij geschreeven dat hij, indien ik over kon komen mijne afrekening zoude doen, dog wees zo goed het te verzoeken zulke nog in te zien, ik zal hem eerdaags schrijven en hem hetzelfde verzoeken, geef hem ondertusschen kennis van mijn vertrek, maak mijne complimenten aan gansche familie en vooral aan van der Sleijden en verzeker hem van mijn agting.

Adieu beste Carolina ik hoop u binnen een paar jaar in goede gezondheid weeder te zien en ten minste als luitenant of in het geheel niet, als gij...? schrijft zeg haar waar ik ben en maak haar mijn broederlijke complimenten als ook aan Noods (zijn zuster Petronella Georgetta is getrouwd met Adam Carel Noodt). Adieu, leef gelukkig men lijdt veel in Holland maar hier nog meer men wordt hier opgegeten.

P.W.A. Geesteranus

Lancier

De tweede brief had geen datum.

Afbeelding 2 - Envelop van de brief van Piet Geesteranus aan zijn zuster Carolina van der Sleijde - Geesteranus

Beste Carolina nu ben ik al weer iets verder, wij zijn den 28 na dien dag een marsch van meer dan 12 uren door eene slegte weg gemaakt te hebben hier gearriveert, op een dorp drie uren boven Maagdenburg alwaar ik met 7 man en een wachtmeester ben ingequartierd; wij hebben nog alle dagen inspectien van wapens en al wat men maar kan verzinnen om ons maar geen tijd te geeven, ik zoude u reeds lang geschreven hebben maar als men alle dagen marcheert door zulke slegte weegen en slegt weer dan is men blij als zijn paart bezorgt is, en de boel is weer wat schoon dat men wat uit kan rusten; te Maagdenburg ligt onze staf en eene compagnie, om de wagt te doen maar anders ligt de geheele boel bij de boeren; wij hebben 't daar goed maar voor mij ik was liever in de stad; de stad wordt onbegrijpelijk versterkt, men heeft aan de eene

zijde meer dan 170 huizen en boerderijen omver gehakt van de voorstad, om fortificaties aan te leggen; de mensen worden hier bitter gekweld, de twee markten staan opgestapeld met stukken canon en er zijn op dit moment meer dan 6000 paarden van de trijn daar; gisteren kwamen hier twee regimenten Zweden door die gingen naar Munster om denkelijk naar Frankrijk te gaan, wij blijven nog eenige dagen en dan zegt men gaan wij naar Berlijn, als ik maar een ander paard krijg dan wil ik nog wel naar het andere eind van de wereld marscheeren want het verveelt mij nog niet. Vandaag gebrek, morgen dansen en plezier. Wees zoo goed aan Oom Piet te zeggen dat ik geen arrangementen met Slingerland heb kunnen maaken, maar zijn Ed. zoo goed is aan den Heer du Four Capitaine Quartier-maitre dans le 2e Reg. Lanciers de la Garde à Versailles een wissel over te maaken, die dezelve in Versailles kan ontvangen om dan met de veldpost mij het geld toe te zenden, want wij hebben nog een verduivelde marsch eer wij op vijands grond zijn, want zoo men zegt gaan naar Straalsund om als dan naar Zweeden over te steeken of naar Berlijn; laat zij Ed. de wissel zoo groot maken hij kan, misschien kom ik tog niet weer of blijven zeeker een paar jaar in 't veld, maar zorg tog dat hij er spoedig bij zit, want anders komt er niets van en nu is het marcheeren nog wat maar zonder geld is het armoed en elend, maar tog beeter als te Versailles want daar hebben wij kwaade dagen gehad; al heb ik niets geschreven, ik ben nog gezond dog mijn oog gaat van al de snapsen en spek naar den Duivel; adieu leef gelukkig uw Broer.

P.W.A. Geesteranus

Hier volgt de derde en laatste brief.

Sabelsdorf, le 20 Avril 1812

Chere Soeur, voilà 8 jours que je suis arrivé ici en cantonnement, à une demi-lieue de Stettin, daar leggen wij met vijf lanciers de Ritmsster Calkoen, de luitenant Bychel en hunne twee bedienden bij een amptman alwaar wij het redelijk goed hebben, ten minsten indien ik de rest van de compagnie die op het dorp ligt hoor klagen, den een heeft niets en de andere wat; zondag zijn wij gearriveert, dinsdags maakten wij inspectie met de wapens te paart voor den ritmeester, donderdags voor den collonel van Hasselt die ons zoo dugtig liet manouvreren dat mijn oude bijna niet meer voort kon en des 's avonds bij het afzadelen een gat als een vuist in zij lijf had; heden zijnde zondag is het groote inspectie voor onze Generaal maar omdat mijn paart zoo af en gedrukt is heb ik het geluk van te huis te mogen blijven, waarover ik niet rouwig ben, dan het sneeuwd hier alle dagen en is braaf koud; de stad ligt zoo vol van de jonge garde en Badensche en Hessesroupen dat men wel over de hoofden kan gaan; alle troupen moeten tweemaal daags exerceeren, zooals wij ook gedaan hebben de dagen dat wij geen inspectie hebben gehad; men zegt, wij hier nog wel drie maanden kunnen blijven en anderen zeggen de vrede was op hande en wij zouden terug gaan, dog van het leste geloof ik niets, voor mijn part mascheer ik liever als zoo stil te leggen want nu hebben wij nooit rust, hoewel de tijd die wij over hebben brengen wij plaisirig door, want den Heer Schneyder onze amptman heeft billiard en keegelbaan, waarvan wij goed gebruik maken, het eenigste wat mij nu manqueert is geld want nu heb ik geen roode penning meer en van het tractement werd alle tien dagen een gulden afgehouden, zoodat wij alle 10 dagen niet meer als een rijksdaalder in de hand krijgen en daar moeten wij nu alles van koopen en laten lappen en dan een borrel drinken dan is het gauw op, ik wenschte nu maar eens vijf honderd gulden te hebben, ik zoude mij gezwind een ander paart koopen doch zonder "gelt gibt es hier slegte pferden", de mijne is gereformt doch ik krijg nog geen ander; den dag dat wij zijn hier gekomen ging hij ordentelijk met mij in het wagen-spoor leggen en of ik spoorde of niet sinjeur stond niet op voor en alles ik er afgang, als ik nu met de knol in de infermerie kom ben ik ongelukkig, want dan blijf ik er wel een half jaar; ik heb oom Piet een brief geschreven en verzogt een wissel aan den quartiermeester du Four te zenden, maar wees zoo goed; Zijn Ed. te verzoeken zijn best te doen een wissel te bekomen op Dantzig of Stettin en mij de zelve met veldpost toe te zenden aan het adres P.W.A. Geesteranus 1er Lancier du 2^e Reg. Lanciers de la Garde Imp. en passent par Stettin 3^e Comp. Het laatste moet men niet vergeeten en zoo kunt ge mij ook schrijven maar met de veldpost; schrijf mij tog direkt en vergeet niet Oom op zijn gemoed te drukken van de wissel want een ander paart moet ik hebben en men zegt mij nog door het Pruisische te marcheeren tot Koningsbergen en dat is nog een goede marsch, gehad anders ben ik zoo gezond als ik nog nooit ben geweest en mijn oog werd hoe langer hoe kleiner maar dog is zoo wit als het andere; er is tog geen beeter leeven als soldaat; Daar komt de vrouw Landman binnen, die moet ik en tog eens beschrijven een knappe frisse vrouw zeer vrolijk en spraakzaam, aardig en het haar gekapt met

bloemen er door; een witte japon niet te nieuwerwets, daar over een zwarte kante fischu zoo groot als ... en zwart voorschoot met een groote strik en lange punten van agteren, van onderen open gewerkte tulle witte kousen en violette zijde schoenen met band aan het been, dit tooisel vond ik zoo fraay daarom wil ik het u melden, zij vroeg mij wat ik schreef en ik antwoorde haar dat ik het toilet van de Pruisische Dame beschreef opdat men er in Holland model naar konde neemen, daarop antwoorde zij, dat zij nog niet gekleed was, maar als dan nog eene kante voile zwart of wit over het hoofd had; nu beste Carolina schrijf mij tog eens met de veldpost dan komt het zeker teregt na mijne complimenten aan Van der Sleijden, Oom en Tante en verdere familie gemaakt te hebben zoo noeme mij met broederlijke vriendschap

Uw Broeder

P.W.A. Geesteranus

P.S. de wissel denk er om.

Afbeelding 3 - Veldtocht naar Rusland

Op grond van zijn uitvoerige voorbereiding en zijn grote Grande Armée van 500.000 man had Napoleon gehoopt op een snelle veldtocht door Russisch Polen en een overwinning op het Russische leger. Toen Rusland merkte hoe groot het leger van Napoleon was, trokken zij zich terug. Napoleon ontmoette aanvankelijk dan ook weinig weerstand en trok snel het vijandelijk gebied in. De Russen pasten de tactiek van de verschroeide aarde toe, d.w.z. troepen trokken zich terug, voorraden werden weggehaald en waterputten werden

vergiftigd. Napoleon werd door deze tactiek gedwongen om het gebied steeds verder

binnen te gaan met gebrek aan voorraden en vele schermutselingen.

De taak van de Rode Lansiers was om met snelle acties kleine plaatsen met voorraadmagazijnen te veroveren voordat ze door de Russen konden worden vernietigd. Na het stadje Borisov lukte dat ook met het plaatsje Orsja. Na een uitputtende sprint bereikten de Rode Lansiers Orsja op 20 juli om twee uur 's nachts. Het magazijn met hooi, haver, bloem en brandewijn viel ongeschonden in hun handen - evenals de Russische kolonel die de gebouwen in brand had moeten steken.

Een dag later schreef kapitein Abraham Calkoen vanuit Orsja een brief aan zijn vader, waarin hij uitgebreid verslag deed van de ongewone oorlog waarin hij verzeild was geraakt: *Ik heb sinds Koningsbergen mijn laarzen niet uit gehad. We zijn altijd in de voorhoede, vlak achter de Russen, zonder hen te pakken te kunnen krijgen. Ze trekken zich met ongelooflijke snelheid*

terug, en we hebben alleen een paar depots weten in te nemen vlak voordat ze die in de brand staken. We hebben hen nog niet één sabelhouw kunnen geven, en we snappen er niks van. De Russen moeten zich in verschrikkelijke wanorde terugtrekken, of ze zijn hun hoofd compleet verloren. De streek waar ze doorheen trokken, kon Calkoen niet bekoren, verzekerde hij het thuisfront: Dit land is verschrikkelijk – een woestijn. Je kan 15 tot 20 mijl per dag marcheren zonder een dorp tegen te komen, alleen een paar kleine gehuchten met huizen gebouwd van onbewerkte dennenstammen. De mannen zien eruit als wilden, de vrouwen als apen.

Hij bekende zijn vader dat hij de veldtocht bijzonder uitputtend vond. Al dat gedraaf, en maar geen gevechten. *Het is zo'n pech; ons regiment heeft echt de behoefte om zichzelf te onderscheiden en we zoeken allemaal de mogelijkheid daartoe, maar tevergeefs. Ik heb nog geen idee wanneer we terugkomen. Het is onmogelijk dat deze campagne minder dan een jaar gaat duren, en het is een bijzonder vooruitzicht de winter door te brengen in dit land van beren en wolven.*

Afbeelding 4 - Kozakken

In Orsja hielden de Nederlanders een paar dagen rust. Ze verzorgden hun paarden en reden patrouilles in de streek rondom de stad. Grote waakzaamheid was geboden, want de Rode Lansiers bevonden zich precies tussen het Russische Eerste en Tweede Leger in. Eén moment van onachtzaamheid kon rampzalige gevolgen hebben, ontdekte eerste luitenant Arnout baron van Zuylen van Nijevelt, die zich met een detachement van ongeveer 45 ruiters bevond in een dorpje op 38 kilometer ten noorden van Orsja. Hij had in de ochtend van 22 juli een kamp opgeslagen op een goed te verdedigen plek met een prima uitzicht over de omgeving. Nadat de eerste patrouilles waren teruggekomen met het nieuws dat er geen vijand in de buurt was, verliet Van Zuylen van Nijevelt met bijna al zijn mannen het bivak en ging het dorpje in. Terwijl de soldaten zich op het dorpsplein installeerden, betraden de luitenant en nog een officier de plaatselijke herberg om een potje te biljarten. Daar werden ze rond het middaguur

verrast door de strijdkreten van 300 à 400 Russische ruiters, die het dorp binnenstoven. Van Zuylen van Nijvelt verruilde in alle haast zijn keu voor zijn sabel en stormde naar buiten om leiding te geven aan zijn mannen.. De Nederlanders waren echter omsingeld en zwaar in de minderheid. Na een kort gevecht legden ze hun wapens neer. Twee Rode Lansiers lieten op het dorpsplein het leven, drie raakten er gewond, 34 anderen werden gevangengenomen. Onder hen bevond zich Piet Geesteranus, de jonge velite die op de dag van vertrek uit Versailles bijna te laat was gekomen. Nu stond hij aan het begin van een heel andere reis, naar het hart van Rusland, waar hij in krijgsgevangenschap te Iratof aan de Wolga overleed.

Bronnen:

C. Gijsberti Hodenpijl, *Mededelingen over het 2^e regiment Hollandsche Lansiers der Keizerlijke Garde in 1812.*

Bart Funnekotter, *De hel van 1812, Nederlanders met Napoleon op veldtocht naar Rusland.*